

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَ اشْرَفُ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَمَّا الْكِرَامُ وَالْقِدَامُ
فَأُولَئِكَ مِمَّا يَتَذَكَّرُ

كَرَامًا وَسَخِيًّا
فَأُولَئِكَ مِمَّا يَتَذَكَّرُ

۲۵۱۹۵

دانشگاه فردوسی مشهد
معاونت تحصیلات تکمیلی

۱۳۷۸ / ۴ / ۱۱

دانشگاه فردوسی مشهد
دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد
رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

موضوع

حقوق و آزادیهای اقلیتهای دینی در اسلام

راهنما: جناب آقای استاد شانه‌چی
مشاور: جناب آقای استاد عبداللهی

نگارش: حسین علی رحیمی سراجی

سال تحصیلی ۷۴-۱۳۷۳

تایپ و تکثیر جوادالائمه (علیه السلام) مشهد

۲۲۰۹/۲

۲۵۱۹۵

تقدیر و تشکر

در طول تدوین پایان‌نامه، اساتید محترم، حضرات، جناب آقای شانه‌چی «به عنوان استاد راهنما» و جناب آقای عبداللهی «به عنوان استاد مشاور» با نهایت محبت و دلسوزی بنده را از راهنمایی‌های ارزنده و مؤثر خود بهره‌مند نمودند و جناب آقای سلطانی نیز رهنمودهای مفید و ارزشمندی ارائه دادند.

بنده به عنوان شاگرد دایم محتاج به راهنمایی و ارشاد، از اساتید مکرمی که در این امر مهم یاری‌ام نمودند و همچنین، از همه اساتیدی که توفیق خوشه‌چینی از خرمن علم آنها را داشته‌ام، و از کارکنان محترم کتابخانه دانشکده الهیات که همه‌گونه مساعدت را به این جانب نموده‌اند سپاسگزاری می‌نمایم.

از خانواده گرامیم که زحمات زیادی را در راه تحصیل من به جان خریدند قدردانی می‌کنم و برای همه آنها از خداوند اجر اخروی مسئلت دارم.

حسینعلی رحیمی

سال تحصیلی ۱۳۷۳-۷۴

اهداء به:

**حضور حضرت صاحب العصر والزمان
«حجة بن الحسن العسكري»
روحي و ارواح العالمين لتراب مقدمه الفداء**

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
=====	=====
۱.....	مقدمه.....
فصل اول	
کلیاتی راجع به عقد ذمه	
۶.....	اسلام و جامعه جهانی.....
۷.....	قرآن و رسالت جهانی پیامبر اسلام.....
۹.....	اسلام و تقسیم‌بندی جهان.....
۹.....	تقسیم جهان از دیدگاه فکری و عقیدتی.....
۱۰.....	تقسیم جهان از دیدگاه حقوقی و سیاسی.....
۱۰.....	ملاک تعیین محدوده دارالاسلام از دارالحرب.....
۱۳.....	جهاد دارالاسلام با دارالحرب.....
۱۴.....	پایان جهاد و آغاز همزیستی مسالمت‌آمیز.....
۱۶.....	انعقاد عقد ذمه با اهل کتاب.....
۱۷.....	اهل کتاب چه کسانی هستند؟.....
۱۸.....	آشنایی با ادیان اهل کتاب.....
۲۲.....	از پیروان کدام ادیان جزیه پذیرفته می‌شود؟.....
۲۶.....	آیا از صابئین جزیه پذیرفته می‌شود؟.....
۲۷.....	صابئین از دیدگاه مفسرین.....
۲۸.....	صابئین از دیدگاه فقهاء.....

عنوان	صفحه
=====	=====
ماهیت عقد ذمه و شرایط آن.....	۳۰
ذمه در لغت و اصطلاح.....	۳۰
مفاد و شرایط عقد ذمه.....	۳۱
شرطهای واجب.....	۳۱
شرطهای مستحب.....	۳۳
شرطهای عقد ذمه از دیدگاه ماوردی.....	۳۴
مقام صاحب صلاحیت اسلامی در امضای عقد ذمه.....	۳۵
نقض قرارداد ذمه.....	۳۸
نقض پیمان از جانب اهل ذمه.....	۳۹
حقوق و آزادیهای اقلیتهای دینی در عقد ذمه.....	۴۲
معنای اصطلاحی حق در شرع و حقوق.....	۴۲
حقوق اقلیتهای دینی در دارالاسلام.....	۴۴

فصل دوم

حقوق و آزادیهای اساسی و فردی اقلیتهای دینی

مفهوم آزادی و حقوق اساسی.....	۴۹
اصل اول: آزادیها و حقوق شخصی.....	۵۰
ماده یک - حق زندگی.....	۵۰
ماده دو - حق مصونیت و امنیت فردی.....	۵۲
بند «الف»: مصونیت در مقابل تجاوزات داخلی.....	۵۲

عنوان	صفحه
=====	=====
بند «ب»: مصونیت در مقابل تجاوزات خارجی.....	۵۲
ماده سه - آزادی تعیین اقامتگاه.....	۵۷
بند «الف»: آزادی در خرید و ساخت مسکن.....	۵۸
بند «ب»: نوع خانه‌های مسکونی و کیفیت بنای آن.....	۶۰
ماده چهار - آزادی و امنیت در زندگی خصوصی.....	۶۳
ماده پنج - آزادی رفت و آمد.....	۶۴
بند «الف»: آزادی رفت و آمد در داخل دارالاسلام.....	۶۴
موارد اجازه اقامت بیش از سه روز در حجاز.....	۷۰
بند «ب»: آزادی خروج از دارالاسلام.....	۷۳
اصل دوم: آزادی فکر.....	۷۴
ماده یک - آزادی عقیده و مذهب و انجام فرائض و شعائر.....	۷۴
بند «الف»: آزادی در عقیده و مذهب.....	۷۴
نگاهی به پیمان‌نامه‌ها.....	۷۶
لزوم احترام به ادیان الهی در اسلام.....	۷۸
بند «ب»: آزادی انجام فرائض و شعائر مذهبی.....	۷۹
بند «ج»: آزادی بحث و مناظره در مسائل دینی.....	۸۳
ماده دو - آزادی ساخت معابد و تعمیر آنها.....	۸۵
بند «الف»: آزادی ساخت معابد.....	۸۵
بند «ب»: آزادی مرمت و تعمیر عبادتگاهها.....	۹۳

=====

=====

فصل سوم

حقوق و آزادیهای سیاسی اقلیتهای دینی

- تعریف سیاست و حقوق سیاسی..... ۹۶
- موقعیت اقلیتهای دینی در جامعه اسلامی و مدارای مسلمانان با آنها..... ۹۶
- همزیستی و رفتار مسالمت‌آمیز مسلمانان با اهل ذمه از دیدگاه دانشمندان.....
- غیرمسلمان و مستشرقین..... ۹۹
- ممنوعیت واگذاری برخی از مناصب حکومتی به اقلیتهای دینی..... ۱۰۳
- مشاغل و مناصب مهم اهل ذمه در دوران اسلامی..... ۱۰۶

فصل چهارم

حقوق و آزادیهای قضایی اقلیتهای دینی

- اصل اول: آزادی و استقلال قضایی..... ۱۱۰
- ماده یک - آزادی در تشکیل محاکم و دادگاههای ویژه و حق رجوع به.....
- دادگاههای موجود..... ۱۱۰
- بند «الف»: آزادی تشکیل محاکم و دادگاههای ویژه اقلیتهای دینی..... ۱۱۰
- بند «ب»: آزادی انتخاب دادگاه..... ۱۱۲
- آیا با رجوع اقلیتهای دینی به محاکم اسلامی، بر قضات اسلامی قضاوت.....
- واجب است؟..... ۱۱۳
- آزادی دادگاههای اسلامی در پذیرش دعاوی اقلیتهای دینی..... ۱۱۵
- دادگاههای اسلامی در دعاوی اقلیتهای دینی بر اساس قوانین اسلامی.....
- حکم می‌کنند..... ۱۱۷

عنوان	صفحه
=====	=====
ماده دو - آزادی انتخاب قاضی تحکیم.....	۱۱۹
اصل دوم: احکام قضایی و کیفری خاص اقلیتهای دینی.....	۱۲۰
ماده یک - کیفر اقلیتها در صورت تجاوز عمدی به جسم و جان.....	۱۲۲
بند «الف»: کیفر قتل عمد.....	۱۲۲
ماده دو - کیفر قتل غیر عمد.....	۱۲۸
بند «الف»: در مقابل قتل غیر عمد ذمی دیه پرداخت می شود.....	۱۲۹
بند «ب»: حکم از بین بردن جنین مربوط به اقلیتهای مذهبی.....	۱۳۰
بند «ج»: دیه جانی اهل کتاب را باید عاقله اش پرداخت کند.....	۱۳۱
عاقله ذمی فقیه بیت المال مسلمانان است.....	۱۳۲
ماده سه - کیفر تجاوز به عرض و ناموس.....	۱۳۳
بند «الف»: کیفر زنا.....	۱۳۳
بند «ب»: کیفر لواط.....	۱۳۶
بند «ج»: کیفر قذف.....	۱۳۶
ماده چهار - کیفر تجاوز به اموال و دارایی.....	۱۳۶
ماده پنج - کیفر جرائم سیاسی و امنیتی.....	۱۳۹
بند «الف»: کیفر جرم راهزنی.....	۱۳۹
بند «ب»: کیفر جرم جاسوسی.....	۱۴۰
اصل سوم: حق شهادت و قسم برای اقلیتهای دینی.....	۱۴۲
ماده یک - اقلیتهای دینی در شهادت مجازند.....	۱۴۲

عنوان	صفحه
=====	=====
بند «الف»: شهادت اقلیتهای دینی بر خودشان.....	۱۴۲
بند «ب»: شهادت اقلیتهای دینی بر مسلمانان.....	۱۴۳
ماده دو - حقّ قسم برای اقلیتهای دینی محفوظ است.....	۱۴۴
کیفیت قسم اقلیتهای دینی.....	۱۴۵

فصل پنجم

حقوق اقتصادی و تجاری اقلیتهای دینی و آزادی آنها در انعقاد عقود و قراردادها

اصل اوّل: آزادی تجاری و اقتصادی.....	۱۴۸
ماده یک - آزادی کار و فعالیتهای اقتصادی.....	۱۴۸
ماده دو - آزادی تجارت و خرید و فروش.....	۱۵۰
محدودیتهای تجاری اقلیتهای دینی.....	۱۵۱
۱ و ۲- خرید قرآن و عبدمسلمان.....	۱۵۱
۳- خرید اسلحه.....	۱۵۳
اصل دوّم: آزادی در انعقاد عقود و بستن قراردادها.....	۱۵۴
ماده یک - آزادی در رهن و گروگذاری.....	۱۵۴
ماده دو - آزادی شراکت با دیگران.....	۱۵۵
ماده سه - حقّ انعقاد عقد مضاربه.....	۱۵۸
ماده چهارم - آزادی انعقاد عقد اجاره.....	۱۵۹
بند «الف»: آزادی اجاره کردن خانه از مسلمانان.....	۱۶۰
بند «ب»: آزادی در اجیر کردن مسلمانان برای کارهای کشاورزی،.....
ساختمانی و.....	۱۶۲

عنوان	صفحه
=====	=====
ماده پنج - آزادی اقلیتهای دینی در اخذ به شفعه.....	۱۶۴
ماده شش - حق وکالت اقلیتهای دینی.....	۱۶۶
ماده هفت - آزادی ازدواج اقلیتهای دینی.....	۱۶۸
بند «الف»: آزادی ازدواج اقلیتهای دینی.....	۱۶۸
یک مورد استثناء.....	۱۷۳
بند «ب»: آزادی زنان اقلیت در ازدواج با مردان مسلمان.....	۱۷۳
بند «ج»: حق مهریه برای زنان اهل کتاب.....	۱۷۶
ماده هشت - آزادی طلاق برای مردان و زنان اهل کتاب.....	۱۷۸
ماده نه - آزادی در لعان.....	۱۸۰
ماده ده - زنان اقلیتهای دینی بر شوهران خود حق نفقه دارند.....	۱۸۱
ماده یازده - زنان اقلیتهای دینی موظف به نگهداشتن عده هستند.....	۱۸۴
بند «الف»: عده زنی که همسرش از اقلیتهای دینی است.....	۱۸۵
بند «ب»: عده زن اهل کتاب در مقابل همسر مسلمان.....	۱۸۶
ماده دوازده - آزادی در انجام وقف.....	۱۸۷
بند «الف»: وقف اقلیتها برای اقلیتهای دینی و مسلمانان.....	۱۸۷
بند «ب»: وقف مسلمانان برای اقلیتهای دینی.....	۱۸۹
ماده سیزده - حق وصیت توسط اقلیتهای دینی.....	۱۸۹
بند «الف»: حق وصیت اقلیتها به یکدیگر و مسلمانان.....	۱۹۰
بند «ب»: وصیت مسلمانان به اقلیتهای دینی.....	۱۹۰
فهرست آیات.....	۱۹۳
فهرست منابع و مآخذ.....	۱۹۶

مقدمه

فان اعتزلوكم فلم يقاتلوكم والقوا اليكم السلم فما جعل الله لكم عليهم سيلاً.

«قرآن مجید»

الحمد لله الذي علم الانسان ما لم يعلم والصلاة والسلام على رسول الله وآله الطيبين الطاهرين. باوجود این که اسلام دارای کامل ترین و مترقی ترین قوانین در زمینه حقوق بشر و حقوق اقلیتهاست و در مقررات آن، بیشترین آزادیها برای اقلیتهای غیرمسلمان لحاظ شده است با این حال، بیشترین تهمتها و تبلیغات سوء علیه اسلام، متوجه این ناحیه شده و می شود. از دیرباز، و علی الخصوص در دوران معاصر، هم زمان با رشد اسلام خواهی و تجدید حیات اسلامی، به اسلام اتهام دیکتاتوری و سخت گیری نسبت به اقلیتهای دینی زده می شود.

عدم کفایت پژوهش در جهت شناسایی مقررات و قوانین مربوط به حقوق اقلیتهای مذهبی، و جوابگو نبودن تألیفات موجود جهت مقابله با این تبلیغات مسموم، و علقه باطنی نگارنده به شناسایی و شناساندن قوانین تکامل یافته اسلامی، انگیزه هایی هستند که موجب شدند تا با وسع اندک علمی و با استفاده از معتبرترین منابع اسلامی، تفاسیر گرانقدر قرآنی، و کتابهای ارزشمند فقهی و حقوقی دست به تدوین پایان نامه ای با عنوان «حقوق و آزادیهای اقلیتهای دینی در اسلام» بزنم.

فقههای ارجمند شیعه و سنی و دانشمندان بزرگ اسلامی در طی قرون متمادی در کتابهای فقهی و غیرفقهی، قوانین و مقررات مربوط به غیرمسلمانان ساکن در سرزمینهای اسلامی را به شکل پراکنده و کلی متذکر شده اند. و من با ملاحظه در این قوانین و مقررات، آنها را بنحو مستند و مستدل و در برخی از موارد، همراه با شواهد تاریخی، در این پایان نامه منسجم و مدون گردانیده ام و تاجایی که فرصت اجازه می داد

و منابع در اختیار بود میان نظرات فقهاء و مذاهب اسلامی، مقایسه نیز نموده‌ام. باید یادآور شوم که در بیان حقوق و احکام و قوانین مربوط به اقلیتهای دینی در اکثر موارد از مفهوم متون و عبارات مآخذ و منابع استفاده شده است. همچنین، مواردی که مورد اتفاق مذاهب اسلامی بوده نیز از ترجمه عین عبارات مآخذ خودداری کرده و سعی شده است که هر حکم به شکلی بیان شود که از جهت معنی و مفهوم با همه این مآخذ مطابقت داشته باشد.

از آنجایی که بیشتر مباحث موضوع منتخب، جنبه حقوقی و سیاسی داشته و هر یک از این موضوعات در طول دوران اسلامی بنوعی با حکومتهای وقت مرتبط بوده و فقهای اهل سنت (برعکس فقهای شیعه) در بیشتر دوران حاکمیت این حکومتها مجال گسترده‌تری برای ابراز عقیده و تالیف کتاب در این مسائل را دارا بوده‌اند لذا بیشتر منابع و مآخذی که در تهیه و تدوین این پایان‌نامه مورد استفاده قرار گرفت از اهل سنت است. حقیقت این است که هدف این پایان‌نامه، تفهیم این مطلب است که شریعت اسلامی علاوه بر آنکه برای تمام امور و شؤون زندگی اجتماعی و فردی مسلمانان قوانین همه جانبه و متقنی دارد، به اهل ادیان دیگر (اهل ذمه یا اقلیتهای دینی) نیز توجه نموده و مقررات و قوانین تکامل یافته‌ای برای اقلیتهای دینی ساکن بلاد اسلامی پیش‌بینی نموده و حقوقی هم‌تراز با حقوق مسلمانان به آنها داده است.

اگر توانسته باشم در راستای این هدف حرکت و به صواب راه را پیموده باشم با عنایت و توجهات حضرت احدیت و راهنماییهای ارزشمند اساتید دانشمند بوده و اگر به خطا رفته باشم قصور از اینجانب می‌باشد.

پایان‌نامه حاضر در پنج فصل تنظیم شده است که هر فصل خود شامل چند اصل، و هر اصل شامل چند ماده و بند است. سعی شده است تا جایی که امکان داشته

باشد این اصلها و ماده‌ها براساس ابواب فقهی تنظیم گردد. و هرچاکه امکان آن وجود نداشت، براساس منشور سازمان ملل متحد در مورد حقوق بشر تنظیم شده است.

رؤوس مطالبی را که در پایان‌نامه ملاحظه خواهید نمود عبارتند از:

۱- دیدگاه اسلام نسبت به جامعه جهانی، عقد ذمه و مسائل مربوط به آن، که در فصل اول گنجانیده شده است. ضرورت آوردن این مسائل در ابتدای پایان‌نامه بدلیل جایگاه والای حقوق اقلیتها در قوانین اسلامی می‌باشد. و علت دیگر آن است که اهل کتاب تنها با انعقاد قرارداد ذمه به تابعیت جامعه اسلامی درآمده و از حقوق و آزادیهای هم سطح با حقوق و آزادیهای دیگر اعضای جامعه اسلامی (مسلمانان) برخوردار خواهند شد.

۲- حقوق و آزادیهای اساسی و فردی اقلیتهای دینی (که بر دیگر حقوق و آزادیها مقدم می‌باشد) در فصل دوم مورد بحث قرار گرفته است.

۳- حقوق و آزادیهای سیاسی اقلیتهای مذهبی ساکن دارالاسلام، که در فصل سوم گنجانیده شده است.

۴- حقوق و آزادیهای قضایی اقلیتهای دینی مقیم دارالاسلام و برخی از احکام قضایی مربوط به آنها، که در فصل چهارم قرار داده شده است.

۵- حقوق اقتصادی و تجاری اقلیتهای دینی و آزادی آنها در انعقاد عقدها و بستن قراردادهای، موضوعاتی هستند که در فصل پنجم مورد بحث قرار گرفته است.

البته در قبال حقوق و آزادیهایی که اسلام به اقلیتهای دینی داده، یک سلسله حقوق و تکالیفی را نیز برعهده آنان گذارده است که جزیه و خراج از اهم آنها می‌باشد. چون راجع به این حقوق، کتابها و پایان‌نامه‌هایی تحت عنوان «جزیه و خراج» تهیه و تألیف شده است ضرورتی در بحث پیرامون آن ندیدم. برای اطلاع از این حقوق

فصل اوّل

کلیاتی راجع به عقد ذمه

اسلام و جامعه جهانی

اسلام و تقسیم‌بندی جهان

انعقاد عقد ذمه با اهل کتاب

ماهیت عقد ذمه و شرایط آن

نقض قرار داد ذمه

حقوق و آزادیهای اقلیتهای دینی در عقد ذمه

فصل اول

کلیاتی راجع به عقد ذمه

اسلام و جامعه جهانی

هدف نهایی اسلام - مانند سایر ادیان جهانشمول الهی - تشکیل یک جامعه جهانی و اجرای نظام حقوقی واحد در سراسرگیتی است.

اسلام می‌خواهد از انسانها، یک امت بهم پیوسته و متحد پدید آورده و مملکتی به عرض و طول جغرافیایی تمام کره زمین، و به شعاع فعالیت و صلاحیت همه انسانها و سرزمینها ایجاد نماید.

لازمه ایجاد چنین اتحادی میان انسانها و تشکیل حکومتی واحد بین آنها پیروی از مقررات یک دین و اطاعت از دستورات یک پیامبر است؛ دینی که ناسخ ادیان دیگر، و پیامبری که خاتم پیامبران بوده باشد.^(۱)

برای تحقق این هدف، خداوند اسلام را آخرین دین - که جامع ادیان دیگر نیز می‌باشد - قرار داده و قرآن را بعنوان آخرین کتاب آسمانی نازل نموده و محمد - صلی الله علیه و آله - را به عنوان آخرین پیامبر الهی ارسال داشته است. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «ماکان محمد ابا احد من رجالکم و لکن رسول الله و خاتم النبیین و کان الله بکل شیء علیما.»^(۲) محمد (ص) پدر هیچ یک از مردان شما نبوده و نیست، ولی رسول خدا و ختم کننده و آخرین پیامبر است؛ خداوند به همه چیز آگاه است.»

به همین سبب، رسالت پیامبر اسلام، جهانی و جاودانی بوده و به زمان و مکان خاصی محدود نشده است؛ مخاطبش همه انسانها و همگان مکلف به پیروی از

۱- حقوق بین الملل اسلامی: ۱۱۰.

۲- احزاب: ۴۰.

دستورات آن حضرت می‌باشند.

قرآن و رسالت جهانی پیامبر اسلام

از مطالعه در آیات قرآنی به وضوح و روشنی کامل بدست می‌آید که دعوت اسلامی و رسالت پیامبر اسلام، متوجه سراسر جهان و تمام انسانهاست. به عنوان نمونه به چند آیه اشاره می‌شود:

۱- «قل یا ایها الناس انی رسول الله الیکم جمعياً»^(۱) بگو ای مردم! من فرستاده خدا بسوی همه شما هستم.»

۲- «ما ارسلناک الا رحمة للعالمین»^(۲) ما ترا جز رحمت برای جهانیان نفرستادیم.»

۳- «ما ارسلناک الا کافة للناس بشیراً و نذیراً ...»^(۳) ما ترا جز برای همه مردم نفرستادیم تا بشارت دهی و بترسانی.»

۴- «و من یتبع غیر الاسلام دیناً فلن یقبل منه ...»^(۴) و هر کس جز اسلام آیینی برای خود انتخاب کند، از او پذیرفته نخواهد شد.»

۵- «و هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون»^(۵). او کسی است که رسولش را با هدایت و آیین حق فرستاده، تا آن را بر همه آئین‌ها غالب گرداند هر چند مشرکان کراهت داشته باشند.»

همانطور که ملاحظه می‌شود در قرآن، جهانی بودن رسالت پیامبر اسلام و

۱- اعراف: ۱۵۸.

۲- سبأ: ۲۷.

۳- انبیاء: ۱۰۷.

۴- آل عمران: ۸۵.

۵- توبه: ۳۳.

دعوت اسلامی با صراحت تمام اعلام شده و به سبب تأکید همین آیات بود که محمد - صلی الله علیه و آله - تنها به دعوت ساکنین شبه جزیره و سرزمینهای عربی به اسلام بسنده نکرد و دعوت اسلامی را به خارج از مرزهای آن گسترش داد.

در سال ششم هجری، فرمانروایان بزرگ عصر خویش را به پذیرش شریعت اسلامی دعوت نمود و نامه‌های حاوی دعوت به اسلام را توسط سفرا و نمایندگان خویش برای «هرقل»، قیصر روم، و «کسرا»، پادشاه ایران، و حاکمان مصر و یمن و حبشه فرستاد.^(۱)

جهانی بودن رسالت پیامبر اسلام موجب شده بود که از همان ابتدای دعوت اسلامی، از سرزمینهای مختلف و مناطق دور از شبه جزیره به جمع یاران وی بپیوندند؛ بلال حبشی، صهیب رومی و سلمان فارسی از نخستین یاران و پیروان پیامبر اسلام، حضرت محمد (ص) بودند.^(۲)

محمد (ص) در دوران حیات خویش، و همچنین جانشینان و خلفای او و تمامی حکومتهایی که واقعاً جنبه اسلامی داشته و یا به اسم اسلام حکومت می‌کردند نتوانستند حکومت جهانی اسلام را ایجاد کنند؛ در نتیجه تأسیس کشور واحد اسلامی در تمام کره زمین، از مرحله تئوری و ایده‌آل تجاوز ننمود.^(۳)

لکن براساس اصول و مبانی بینش اسلامی، تحولات جهان در مسیری حرکت می‌کند که سرانجام به تأسیس چنان حکومتی منجر می‌گردد و آنگاه قدرتها و ادیان و ایدئولوژیهایی که با آن تصادم داشته باشند دیر یا زود ناپدید خواهند شد و میدان عمل

۱- الدعوه الی الاسلام: ۴۷.

۲- همان مأخذ: ۴۸.

۳- جامعه انسانی اسلام: ۵۷.

را به آن حکومت واگذار خواهند کرد.^(۱)

«سید قطب»، دانشمند شهیر اسلامی، جهت تشکیل کشور واحد اسلامی (گرچه جهانی و عالمگیر نباشد)، طرحی را در چند ماده پیشنهاد می‌کند که مواد مهم آن عبارتند از:

۱- بازگشت به اسلام، در داخل هر دولت کوچک و بزرگ اسلامی، استمداد تمام قوانین از قرآن و اسلام، به اجرا در آوردن اصول اخلاقی و اقتصادی و اجتماعی اسلام، و پیاده کردن روشهای تعلیم و تربیت و برنامه‌های زندگی در سایه تفکر اسلامی.

۲- جمع شدن همه این دولتهای کوچک و بزرگ، چه در میدان سیاست بین‌المللی، و چه در بخش اقتصادی و نظامی، زیر پرچم واحد اسلامی.^(۲)

اسلام و تقسیم‌بندی جهان

تقسیم جهان از دیدگاه فکری و عقیدتی

عدم موفقیت اسلام در ایجاد یک نظام توحیدی جهانی، و فراهم نبودن زمینه مناسب جهت تأسیس جامعه جهانی واحد، موجب شده است که اسلام، جهان را از نظر فکری و عقیدتی به دو بخش: دارالاسلام و دارالکفر تقسیم کند.^(۳)

این تقسیم، یک امر صرفاً نظری و بی‌ارتباط با زندگی فردی و اجتماعی نیست بلکه در زندگی اجتماعی و فردی و الحاق اشخاص به دارالاسلام یا دارالکفر و تبعیت آنها از نظام سیاسی اسلامی یا غیراسلامی نهایت اهمیت را دارا می‌باشد.

۱- به تفسیر آیه ۳۳ سوره توبه رجوع شود.

۲- زیربنای صلح جهانی: ۲۴۳ و ۲۴۴.

۳- فقه سیاسی: ۲۰۷/۳.